

Zbornik radova sa međunarodne CEIR konferencije
„Marginalizam u religiji, nauci, filozofiji i umetnosti”
Beograd, 17-19. maj 2025.
doi: <https://doi.org/10.46793/841115.XXV.231K>

Hrvoje Krmpotić¹

POJAM MARGINALIZMA U GLAZBI KAO REFLEKS VREMENA

Sažetak

Ovaj rad istražuje glazbu kao odraz društvenih promjena, s posebnim naglaskom na marginalizam i marginalnom pristupu glazbi. Analiziraju se različiti glazbeni pravci koji su nastali na društvenim marginama, uključujući punk kao simbol otpora establišmentu i konformizmu. Kroz marginalni pristup glazbi, umjetnici pronalaze autentičnost i izražavaju svoje misli, emocije i kritiku društvenih normi. Također, rad istražuje ulogu glazbe kao alata za društvenu promjenu i kako marginalni umjetnici oblikuju kolektivnu svijest.

Ključne riječi: glazba, marginalizam, punk, društvena kritika, umjetnička sloboda, otpor, autentičnost, subkultura, društvene promjene.

1. Uvod ili Glazba kao odraz vremena

„Glazbenici ne odlaze u mirovinu, oni se jednostavno prestanu baviti glazbom kad više nemaju što za odsvirati ili napisati!” (Louis Armstrong).

Glazba je više od umjetnosti, ona je ogledalo društva, povijesti i ljudskih emocija. Kroz nju se izražavaju kolektivna iskustva, društvene napetosti, promjene i revolucije. Od drevnih ritmova koji su pratili obrede i rituale, preko baroknih i klasičnih skladbi koje su slavile harmoniju i red, pa sve do suvremenih žanrova koji odražavaju duh globaliziranog svijeta, glazba neprestano evoluirala zajedno sa društvom.

Slušajući glazbu određenog razdoblja, možemo razumjeti i njegovu atmosferu: Jazz je bio simbol emancipacije i otpora u 1920-ima, rock’n’roll je u 1950-ima nosio mladenačku buntovnost, a hip-hop je od 1980-ih do danas glas potlačenih zajednica i urbane stvarnosti. Glazba, dakle, nije samo zabava ili umjetnost, ona je povijesni dokument, oblik društvene kritike i sredstvo osobnog i kolektivnog izražavanja.

¹ Savršeni Marginalci, Samobor, Hrvatska, deafnessbynoise@hotmail.com

1.1. Počeci punka i njegov buntovni duh

Punk se rodio 1970-ih kao odgovor na društvenu stagnaciju, političke tenzije i ekonomske krize. Inspiriran sirovim zvukom garažnog rocka i energijom protu-kulturalnih pokreta, pank je bio eksplozija bunta protiv establišmenta, kapitalizma i konformizma. Njegovi prvi protagonisti, bendovi poput Ramonesa u SAD-u, te Sex Pistolsa i The Clash-a u Velikoj Britaniji, nisu težili tehničkoj savršenosti, već sirovom izražavanju i provokaciji slušatelja i gledatelja.

Njihova glazba bila je brza, glasna i jednostavna, tekstovi su bili direktni i često politički obojeni, a stav beskompromisan. Punk je odbacivao raskoš i kompleksnost tada dominantnog progresivnog rocka, vraćajući glazbu njezinim osnovama: tri akorda i nefiltriranoj emociji.

No, punk nije bio samo glazbeni žanr, bio je i pokret odnosno način života. Njegovi pripadnici nosili su poderane majice, bedževe, irokeze, spidfire i crne kožne jakne, prkoseći tadašnjim društvenim normama. Punk scena bila je dom za sve one koji su se osjećali otuđeno, bilo zbog društvenog statusa, političkih uvjerenja ili osobnih uvjerenja.

1.2. Marginalizam u glazbi

Pankeri su bili marginalizirani, ali ne nužno kao žrtve, oni su svjesno izabrali biti na margini. U tome leži bit glazbenog marginalizma. Njihova glazba i stavovi bili su namjerno izvan komercijalnog sustava, odbijajući prilagodbu industrijskim pravilima. Dok su mnogi bendovi s vremenom postali slavni, pravi duh punka uvijek je bio u onima koji su ostali izvan mainstreama, stvarajući glazbu za male, nezavisne etikete i nastupajući u podrumima, klubovima i skvotovima.

No, marginalizam u glazbi ne postoji samo unutar punka. Mnogi drugi žanrovi i izvođači nastali su na rubovima društva, bilo da su to blues glazbenici s američkog juga, hip hop i rap umjetnici iz siromašnih četvrti, ili eksperimentalni glazbenici koji odbijaju komercijalne forme glazbenog izražavanja i skladanja.

Danas, u eri digitalizacije, granice mainstreama i margine postaju fluidnije, ali bit ostaje ista: glazba s margine uvijek pronalazi način da izrazi ono što dominantna kultura često zanemaruje ili potiskuje. I možda je upravo tu njezina najveća moć, da kroz zvuk i riječi daje glas i mogućnost izražaja onima koji bi inače ostali nečujni i neprimjetni.

Što je zapravo marginalizam u glazbi?

U kontekstu glazbe, marginalizam se možemo poistovjetiti sa procesom ili pristupom koji se temelji na stvaranju van mainstream-a, na marginama društvenih i kulturnih normi.

U glazbenoj industriji, koja je često usmjerena prema komercijalnim interesima i masovnoj potrošnji, marginalni pristupi donose autentičnost i originalnost, često iznoseći ideje koje su u suprotnosti sa dominantnim trendovima.

2. Smisao marginalizma u glazbi

2.1. Autentičnost kao cilj

Zašto bi netko tko se bavi glazbom htio biti marginalan?

Na prvi pogled, može se činiti nelogičnim da bi netko svjesno odabrao ostati izvan glavne struje, izvan mainstreama, daleko od komercijalnog uspjeha i širokog priznanja. Ili da ne bi htio biti buntovnik koji bi sa drugim buntovnicima činio front otpora mainstreamu. No, upravo u toj činjenici leži i bit glazbenog marginalizma koja se može smatrati ključem umjetničke slobode.

Razlog se krije u potrazi za autentičnošću. Glazbenici koji se odlučuju za marginalni pristup često odbacuju komercijalne pritiske, želeći stvarati djela koja su iskreni izraz njihovih unutarnjih misli, emocija i reakcija na društvo. Za njih, glazba nije proizvod namijenjen tržištu, već intimni čin stvaranja i komunikacije. Marginalnost im omogućuje da ostanu dosljedni sebi, ne podilazeći očekivanjima masovne publike niti pravilima industrije.

2.2. Otpor konformizmu i komercijalizaciji

U suvremenoj glazbenoj industriji, dominiraju trendovi, algoritmi i unaprijed definirane „pay to play“ formule uspjeha. Pop glazba često slijedi stroge obrasce kako bi osigurala popularnost i profit, dok nezavisni glazbenici i alternativni pravci teže istraživanju novih zvukova i ideja, ne mareći previše za komercijalni potencijal.

Marginalni glazbenici svjesno biraju put koji ih vodi izvan mainstreama, ali i van alternative, želeći izbjeći uniformiranost i prilagodbu ukusu manje ili veće mase. U njihovim djelima često se osjeća bunt, provokacija i iskrenost koja se rijetko nalazi u glazbi stvorenoj za široku potrošnju. Oni svojim stvaralaštvom ne samo da izražavaju vlastite stavove i emocije, već i izazivaju publiku da preispita vlastite vrijednosti i percepcije.

2.3. Duboki utjecaj na publiku

Marginalna glazba nije nužno namijenjena velikom broju slušatelja, ali njezin utjecaj može biti snažan. Publika koja prati ovakve umjetnike ne traži samo zabavu, već i intelektualni i emotivni angažman. Umjetnici s margine često postavljaju važna društvena i filozofska pitanja, propitujući stvarnost na način koji mainstream, pa i alternativna glazba rijetko čini.

Marginalci u glazbi pomiču granice, istražuju nova zvučna polja i ruše predrasude, potičući slušatelje na dublje promišljanje. Umjesto da nude jednostavne, lako probavljive poruke, njihova glazba može biti izazovna, ponekad i nelagodna, ali uvijek autentična.

Marginalnost u glazbi nije nužno znak neuspjeha ili neprihvaćenosti, naprotiv, ona često označava umjetničku hrabrost i dosljednost vlastitoj viziji. Oni koji biraju taj put možda neće puniti stadione niti osvajati vrhove top ljestvica, ali će ostaviti dubok trag u srcima onih koji prepoznaju vrijednost njihove umjetnosti.

3. Cilj i spoznaja u marginalističkom pristupu glazbi

3.1. Umjetnička sloboda i autentičnost

Koji je cilj marginalističkog pristupa u glazbi?

Za mnoge glazbenike koji su svjesno odabrali ostati na margini, cilj nije samo očuvanje umjetničke slobode, već i usmjerenost na poruku koju žele prenijeti svojoj publici. Oni ne stvaraju glazbu kako bi zadovoljili tržišne trendove ili se prilagodili zahtjevima glazbene industrije, već kao sredstvo izražavanja, istraživanja i društvene kritike.

Njihova umjetnost često odražava teme koje su zanemarene ili potisnute u javnom diskursu, bilo da se radi o socijalnoj nepravdi, egzistencijalnim pitanjima ili individualnoj introspekciji. Takav pristup može značiti veću kreativnu slobodu, ali i manji doseg do šire publike. No, upravo u tome leži njegova snaga: ne oslanja se na masovnu popularnost, već na dubinu i iskrenost izraza.

3.2. Predanost i odgovornost umjetnika

„Predanost i volja su moto i pokretač svih promjena“ je misao koja motivira umjetnike marginalizma u glazbi. Njihov put zahtijeva ne samo talent, već i upornost, hrabrost i spremnost na suočavanje s izazovima koje donosi odabir alternativnog puta.

No, uz predanost dolazi i odgovornost, odgovornost prema sebi, svom stvaralaštvu i društvu. Ovi glazbenici često osjećaju da je njihova uloga veća od show bussinesa, oni žele potaknuti slušatelje na promišljanje, na kritičko preispitivanje stvarnosti i na promjene, bilo osobne ili društvene.

3.3. Marginalizam kao otklon od establišmenta

Europa i svijet se neprestano mijenjaju, a te promjene prate i glazbeni pravci poput punka, koji u svojoj srži nosi duh marginalizma. Punk kao pokret prepoznaje

marginalizam ne samo kao umjetnički izraz, već i kao otpor establišmentu i njegovim vrijednostima.

Marginalni glazbenici odbacuju birokratski aparat, konzumeristički mentalitet i rigidne društvene strukture koje favoriziraju masovnu kulturu nauštrb individualnog izraza. Njihova glazba je često sirova, izravna i provokativna, ne nužno ugodna za slušatelje, ali svakako snažna u svojoj poruci.

U konačnici, marginalistički pristup u glazbi nije samo estetski izbor, već filozofija, način razmišljanja i oblik djelovanja. Njegova snaga leži u tome što otvara prostor za autentičnost, slobodu i kritičko promišljanje svijeta u kojem živimo.

4. Samospoznaja i uključivanje u društvo

4.1. Jesam li uopće marginalac?

Jedno od ključnih pitanja svakog glazbenika marginalca jest: Jesam li uopće marginalac? Marginalizam nije uvijek lako prepoznati, jer on ne mora nužno biti vidljiv izvana, može biti unutarnje stanje svijesti, način percepcije i razumijevanja vlastite uloge u društvu. Neki umjetnici su marginalci zbog stila ili druge specifičnosti glazbe koji stvaraju, drugi zbog svojih ideja i poruka, a neki se svjesno odlučuju ostati na margini kako bi očuvali svoju autentičnost i neovisnost.

Glazbenici koji se poistovjećuju sa marginalizmom često se pitaju: Koja je moja prava uloga u društvu? Da li je marginalizam odabir a marginalnost posljedica? I što marginalizam zapravo znači: odbacivanje sustava ili kritičko suočavanje s njim kroz umjetnost? Ova pitanja nemaju jednostavne odgovore, jer se marginalizam u glazbi ne svodi samo na bunt protiv establišmenta, već i na dublju potragu za smislom i identitetom. Afirmativnost koju marginalci pankeri potenciraju proizlazi iz aktuelnog trenutka podjednako kao što je u nekim drugim periodima ova glazba odražavala drugačije načine bunta. Marginalizam u punku podrazumijeva otklon i prema onim načinima izražavanja bunta koji su autodestruktivni ili destruktivni s obzirom da je destruktivnosti u realnom životu i previše. Zato je marginalizam u punku u ovom trenutku orijentiran ka afirmaciji osobnih i kolektivnih vrijednosti nakon njihovog preispitivanja i spoznaje istih.

4.2. Glazba kao alat za društvenu promjenu

Bitno je napomenuti da sam marginalizam u glazbi nije samo estetski ili ideološki izbor već da, budući da proizlazi iz autentičnosti, može postati moćan alat za širu društvenu promjenu. Ideja slobode proizlazi iz unutarnjeg poriva pojedinca koji teži slobodi mišljenja i djelovanja. U tome se susreće sa civilizacijskim izazovima manifestiranih u ovisnosti o društvenim mrežama i internetu, kao i potrebi „da po što, po to“ bude viđen. Virtualni život preuzima ulogu vodilje iako ne vodi kvalitetu i cjelovitosti potreba čovjeka. Zato nije dovoljna samo društvena

kritika nego i djelovanje koje će biti zasnovano na socijalnim, tjelesnim i psihološkim potrebama čovjeka današnjice. Ovdje se dakle ne radi samo o stvaranju glazbe, već i o tome kako ona može potaknuti druge na razmišljanje, djelovanje i propitivanje vlastitih stavova. Mnogi marginalci glazbenici kroz svoje tekstove, vizualne predstave i performanse nastoje komunicirati ideje koje nadilaze samu glazbenu formu, otvarajući prostor za dijalog i društvenu refleksiju.

Primjer takvog djelovanja je Neue Slowenische Kunst (NSK), avangardni umjetnički kolektiv osnovan 1984. u Sloveniji. Njihov rad nije bio samo glazbeni, već je obuhvaćao široki spektar umjetničkih izraza: vizualnu umjetnost, performanse i filozofske ideje koje su preispitivale identitet, politiku i kulturne norme. Slično tome, punk pokret od svojih početaka nije bio samo glazbeni žanr, već i politički i društveni stav, način borbe protiv konformizma, kapitalizma i birokracije.

4.3. Glazba s opravdanim ciljem

„Ništa ne gubi smisao ako ima svoj opravdani cilj“ nije makijavelizam, već misao koja sažima temeljni princip marginalističkog pristupa u glazbi, osobito u punku. Cilj nije stvarati kaos radi kaosa, niti odbacivati društvene norme bez razloga, već koristiti glazbu kao sredstvo izražavanja i društvene kritike.

Iako se često ne shvaća dovoljno ozbiljno, glazba može biti snažan alat za komunikaciju. Glazba uz emocije također nosi duboke osobne i društvene poruke koje ne gube svoju snagu, jer imaju jasno opravdanje: želju za promjenom, napretkom i boljim razumijevanjem svijeta oko nas. Autentičnost je nit vodilja pojedinca, a obrasci ponašanja i rutina to ne mogu biti, zato da bi marginalci kao pojedinci sačuvali svoju autentičnost odlučuju ostati na margini, osluškujući svoje ideje i tonove, svoje misli i vizije, kako bi ih uglazbili i ponudili onima koji će se u tome naći.

Kroz glazbu se može izreći „ono“ što se ne može lako predstaviti samo riječima. Kroz glazbu se mogu oblikovati ideje koje nadilaze trenutne društvene strukture i stvarati alternativne vizije budućnosti.

U tom smislu, marginalizam u glazbi nije samo otpor, već prije svega stvaranje. Marginalizam nije samo kritika postojećeg, već i pokušaj izgradnje nečeg novog, nečeg što će nadživjeti prolazne trendove i ostaviti dublji trag u svijesti ljudi.

Zaključak

Glazba je više od umjetničkog izraza, ona je snažan odraz vremena i društvenih previranja. Marginalizam u glazbi omogućuje umjetnicima da ostanu izvan komercijalnih okvira, očuvaju autentičnost i izraze kritiku. Imaju otklon prema establišmentu i alternativni. Punk, kao jedan od najsnažnijih načina marginalističkog izražavanja pokazuje kako glazba može biti alat za društvenu promjenu, prosvjed i izražavanje individualnog i kolektivnog identiteta.

Marginalni glazbenici često nisu prepoznati u masovnoj kulturi, ali njihov utjecaj seže daleko izvan glazbene scene, oni oblikuju svijest publike, potiču promišljanje i redefinišu granice umjetnosti. U vremenu kada se glazbena industrija sve više oslanja na algoritme, kvantitetu, a ne na kvalitetu, reciklirajući trendove i bombardirajući nas svakodnevnim manje bitnim statistikama i komercijalnim uspjesima pojedinih pjesama mnogobrojnih novonastalih glazbenih stilova, marginalni pristup ostaje ključan za očuvanje slobode izraza i esencije pravog umjetničkog duha.

Na kraju nam ostaje da preispitamo i pronađemo prave vrijednosti u sebi, da budemo marginalka ili marginalac i kreiramo takav put stvarajući pozitivne vibracije kroz glazbu, umjetnost, kulturu, filozofiju, matematiku, geometriju, arhitekturu i znanost. Da svojim učešćem i dobrim duhom doprinesemo da ovaj svijet postane bolje mjesto za sve one koji će se radati kako za nas ovdje koji smo se prepoznali i koji će na kraju svog životnog puta kao marginalke i marginalci odlaziti sretni i zadovoljni svojim doprinosom društvu i zajednici koja zasigurno neće zaboraviti da smo postojali.

Hrvoje Krmpotić²

THE CONCEPT OF MARGINALISM IN MUSIC AS A REFLEX OF THE TIMES

Summary

This paper work explores music as a reflection of social change, with a particular focus on marginalism and marginal approach in music. It analyses various musical movements that emerged on the margins of society, including punk as a symbol of resistance to the establishment and conformity. Through a marginal approach in music, artists find authenticity and express their thoughts, emotions and criticism of social norms. It also explores the role of music as a tool for social change and how marginal artists shape collective consciousness.

Keywords: *music, marginalism, punk, social criticism, artistic freedom, resistance, authenticity, subculture, social change.*

² Savršeni Marginalci, Samobor, Croatia, deafnessbynoise@hotmail.com